

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Tomasza Matrasa "Polityka sportowa Niemiec w kontekście regulacji Unii Europejskiej po 1990 r.", napisanej pod kierunkiem Prof. dr hab. Tadeusza Lebiody.

Z dużym zainteresowaniem przeczytałem rozprawę poświęconą polityce sportowej Niemiec, realizowanej w aspekcie funkcjonowania Republiki Federalnej w Unii Europejskiej. Sam tytuł dysertacji sformułowany został tym przejrzysto, podejmując interesujący problem badawczy, co odpowiada normom i wymogom stawianym pracom doktorskim.

Pod względem merytorycznym, ale i technicznym Autor podzielił dysertację na sześć rozdziałów, nie licząc obszernego wprowadzenia, zakończenia, bibliografii, wykazu skrótów, tabel oraz diagramów.

Już we wstępie Autor przedstawił konstrukcję i strukturę pracy, główne i poboczne hipotezy, nakreślił cezurę pracy, a co najważniejsze, określił cele pracy. Celem podjętego przez Autora tematu dysertacji jest zestawienie norm i regulacji obowiązujących w Unii Europejskiej z polityką sportową Niemiec. Ma to związek z rozwiązaniami systemowymi określanymi przez UE a realizowanymi przez państwa członkowskie. Autor nie bez racji uznał, że polityka niemiecka realizuje założenia wspólnotowe. Praca zatem w swym celu podstawowym określa zakres realizowanych przez Niemcy założeń politycznych przez rząd federalny, rządy krajowe i inne instytucje publiczne i niepubliczne.

Drugi cel jaki założył sobie Autor to wprowadzenie do polskiego dyskursu naukowego pojęcia polityka sportowa oraz określenia modelu zarządzania sportem w Niemczech, gdzie po zjednoczeniu musiano łączyć odrębne systemy obu państw. Należy zatem przyjąć, że cezura przyjęta przez autora jest jak najbardziej właściwa: przywrócenie jedności państwowej Niemiec i początek tworzonej Unii Europejskiej.

Po zjednoczeniu Niemiec uległo zmianie postrzeganie sportu przez polityków. Działania państw w tym zakresie widoczne było głównie poprzez promowanie aktywności społecznej. Kluczowe znaczenie dla realizowanego tematu badawczego jest uznanie, że w Niemczech istnieje sieciowy system powiązań

pomiędzy organizacjami sportowymi, instytucjami publicznymi oraz podmiotami pozarządowymi. W porównaniu do innych państw w Niemczech działania z poziomu centrali są dość ograniczone. Możliwość działań została przeniesiona na niższy poziom, co wynika z zaangażowania społecznego oraz doświadczeń historycznych. Znaczenie tego mechanizmu jest duże, ponieważ w badanym okresie zmienił się a właściwie uległ zmniejszeniu udział państwa w polityce sportowej, gdzie większe znaczenie mają organizacje promujące ten sposób aktywność fizyczną.

Wielopłaszczyznowa problematyka pracy wymagała od Autora przeprowadzenia szerokich badań. Polityka sportowa łączy się z wieloma zagadnieniami, które z punktu widzenia państwa niemieckiego dotyczą zarządzania i finansowania sportu, przeciwdziałania dopingowi, organizacji imprez sportowych, roli sportu w polityce edukacyjnej i zdrowotnej, czy budowaniu wizerunku państwa. Kwestie te były ważne i znalazły odbicie w tekście dysertacji, przesądzając w znacznej mierze o jego strukturze.

Odnosząc się do konstrukcji pracy, to składa się ona z sześciu rodzajów, obejmujących 348 stron. Pierwszy z nich prezentuje kwestie metodologiczne, sposoby przeprowadzenia badań, wskazane są podstawowe problemy badawcze oraz teorie naukowe określające związki polityki ze sportem. Przedstawiony został również dość skrótowo dorobek naukowy innych badaczy, choć niewiele jest ocen wartościujących konkretne pozycje. Wystarczająco to jednak pokazuje orientację autora w zakresie omawianej problematyki. W końcowej części rozdziału znalazły się ważne informacje dotyczące określenia czym jest polityka sportowa oraz opisano czynniki je tworzące.

Kolejny rozdział odnosi się do regulacji jakie dokonała UE dotyczących sportu,. Przedstawiono w nim obszernie kwestie zaangażowania wspólnoty, głównie w aspekcie prawnym, które stanowią podstawę do realizacji polityki sportowej w państwach Unii Europejskiej.

Trzeci rozdział dotyczy praktyki niemieckiej polityki sportowej w obszarach finansowania i organizacji sportu. Wzięto tu pod uwagę działalność instytucji państwowych na szczeblu federalnym, krajów związkowych, samorządów lokalnych oraz organizacji sportowych. Autorowi udało się przedstawić to nader

sprawnie, unikając nadto niepotrzebnych powtórzeń związanych z jednoczesnym określeniem systemu zarządzania i finansowania sportu oraz zgodności jego z zasadami unijnymi.

Czwarty rozdział obejmuje zagadnienia dotyczące społecznego wymiaru sportu. Niemieckie instytucje publiczne podkreślają rolę kultury fizycznej w procesie kształtowania nawyków społecznych. Wdrażane są programy wykorzystujące sport jako narzędzia do realizacji innych polityk publicznych. Dotyczy to wolontariatu sportowego, czy wsparcia aktywności osób niepełnosprawnych. Stąd Autor podkreśla zaangażowanie klubów sportowych. Działalności klubów sportowych poświęcony jest kolejny podrozdział. Autor podkreśla w nim konieczność zaangażowania dzieci i młodzieży w aktywność fizyczną, czemu służy wykorzystanie edukacji w różnych sferach działań w sferze sportowej. Rozdział podsumowuje działalność niemieckich instytucji, ale również też odmiennosć w podejściu do spraw sportu w aspekcie funkcjonowania UE.

Kolejny, piąty rozdział przedstawia rolę i znaczenie sportu w kontekście poprawy zdrowia publicznego. W Niemczech sport jest traktowany jako forma rekreacji rozumianej w kontekście poprawy jakości życia. Nakłada się to na wysoką świadomość społeczną na temat koniecznej aktywności fizycznej. Związane to jest ponadto z polityką państwa, które wspiera rozwój tej sfery – pomaga organizacjom pozarządowym skutecznie promować aktywność fizyczną i tworzy warunki do masowej rekreacji. Autor w konsekwencji ukazuje przykłady inicjatyw, proces wdrażania oraz ocenę jej efektywności dla całej polityki sportowej.

Ostatni szósty rozdział zatytułowany *Sport w dyskursie publicznym* określa rolę i znaczenie sportu w dyskursie politycznym i kreowaniu wizerunku państwa. Tytuł adekwatny do zawartej w rozdziale treści. Świadczy o tym analiza programów wyborczych i dokumentów wykonawczych niemieckich partii politycznych. Szczególną rolę Autor przypisał opisowi debat dotyczących sportu, jakie toczyły się na forum Bundestagu. Rozdział ten obejmuje również określenie w jaki sposób następuje budowa wizerunku państwa dzięki wydarzeniom sportowym. Temu ma służyć umieszczenie w tej części rozdziału informacji

dotyczących organizacji najbardziej prestiżowych imprez sportowych, w tym Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej w 2006 roku oraz starań o zorganizowanie igrzysk olimpijskich.

Ta część pracy budzi moje wątpliwości. Należało raczej informacje dotyczące stosunku partii politycznych oraz dyskusji w parlamencie wyodrębnić, bądź połączyć z rozdziałem trzecim. Rozdział szósty natomiast całkowicie poświęć roli sportu w budowie wizerunku państwa, wykorzystaniu sportu w dyplomacji publicznej, budowie miękkiej siły państwa, która przekłada się na wzrost znaczenia Niemiec. Potwierdzało by to konsekwencje w działaniach Autora, który uznał, że polityka Niemiec – jej zarządzanie i finansowanie, są w znacznym stopniu zdecentralizowane. Odpowiada to zatem tendencjom, gdzie działanie poprzez wiele podmiotów przy sieciowej budowie modelu polityki zagranicznej może być najbardziej efektywna. Ona z kolei najlepiej służy budowaniu wizerunku.

Nie zmniejsza to znaczenia rozważaniom Autora na temat oceny efektywności niemieckiej polityki sportowej w kontekście budowy wizerunku państwa. Niemniej tą część pracy uznaje za najslabszą. Na stronie 38, kiedy Autor pisał o „polityce sportowej” definiując to pojęcie, ale nie uznał budowy wizerunku państwa jako ważnej części polityki sportowej. Pozwalam sobie się z tym nie zgodzić, ponieważ zarówno sfera dotycząca budowania wizerunku przytaczana w rozdziale szóstym przez autora, jak i dyplomacja publiczna łączy się z kategorią polityki sportowej.

Co ważne, Autor chcąc odnieść się do kwestii brandingu narodowego, powoływał się na model zaproponowany przez Simona Anholt. Robiąc to Autor powinien raczej odnieść się do literatury lub oryginalnej strony internetowej (The Anholt GfK National Brands Index). Autor pisząc o wskaźniku Anholt (s. 56) przytacza, że wchodzi do niego ...”odpowiedzialne zarządzanie państwem, zdolność do exportowania jakościowych dóbr i technologii, atrakcyjność do zamieszkiwania lub inwestowania, atrakcyjność turystyczną i postrzegane cechy mieszkańców oraz własne osiągnięcia w dziedzinie kultury i sportu”. We wskaźniku Anholt sport nie jest wymieniony, ale należy się zgodzić, że jest

brany pod uwagę w szczegółowej analizie w szeroko pojętej kulturze, bądź raczej dziedzictwie kulturowym.

Z drugiej strony nie można zapomnieć, że wizerunek państwa jest ważny w polityce partii politycznych, ale jak uznał Autor stopień decentralizacji polityki sportowej w Niemczech jest na tyle duży, że przypomina raczej system sieci, gdzie podmioty działające na polu dyplomacji publicznej czują się najlepiej. Zatem efekt ich działania byłby bardziej widoczny w trzecim rozdziale. Działania polityczne i aktywność partii politycznych w rzeczywistości dotyczy zarówno spraw aktywności społecznej i sportu, czy budowy wspólnoty.

Umieszczając część informacji w rozdziale trzecim, można by uniknąć wspomnianych zarzutów, ale naruszyło by to proporcje wielkości poszczególnych rozdziałów. Przytoczony przez Autora dyskurs polityczny jest ważny, on określa kierunki działań państwa, ale w przypadku Niemiec wiele zależy pod poziomem krajów związkowych czy lokalnych instytucji. Dodanie kolejnego rozdziału i zmiana kolejności przekazanych informacji mogło być pewnym rozwiązaniem. Należało by zatem zwiększyć informacje dotyczące sportu jako zasoby będącego oddziaływaniem budowy wizerunku państwa i odnieść się do zakresu dyplomacji publicznej, soft Power, o czym zresztą autor wspomina (warto wspomnieć Ranking Ernst&Young, IfG, The Soft Power 30 Report, Elcano Global Presence), które również poprzez sport wysoko sytuują pozycję Niemiec.

Szkoda, że autor nie uwzględnił w jakimś zakresie, szczególnie oceny zjawiska w zakresie nauk o komunikacji, dyplomacji publicznej czy marketingu politycznym. Nieco brakuje szerszego spojrzenia na politykę sportową Niemiec w korelacji z ustaleniami światowych federacji sportu. Dotyczy to kwestii tak ważnych jak zwalczanie przypadków dopingów (zdawkowe informacje). Pomimo tych zastrzeżeń należy uznać, że struktura pracy jest logiczna i przejrzysta. Dobrze sprawdzają się podsumowania cząstkowe zawarte na końcu każdego rozdziału.

Tak, więc tytuł pracy, obszar badawczy i konstrukcja rozprawy nie budzą, pomimo wspomnianych, zastrzeżeń. Język jest komunikatywny, narracja prowadzona w sposób klarowny i rzeczowy. Przypisy są dobrze skonstruowane i

nie w nadmiarze, a te odnoszące się do baz internetowych, zawsze z data dostępu. Generalnie należy uznać, że Autor panuje nad zebraniem materiałem badawczym, posiada też dobrze zorganizowany warsztat naukowy. Tym samym zebrany materiał i możliwości syntetycznego przedstawienia materiału świadczy o umiejętnościach syntetycznego ujęcia problemu badawczego i zasługują na uznanie. Niewątpliwie Autor dobrze buduje i stawia hipotezy badawcze, jego sądy, opinie i komentarze są na ogół precyzyjne, logiczne i spójne. Stawianie tezy, wnioski końcowe świadczą o dobrej znajomości opisywanych zagadnień.

Praca mgr Tomasza Matrasy jest interesującym studium, zawierającym duży ładunek ciekawych, czasem mało znanych i opracowanych wątków. Autor posiada szeroką i pogłębioną wiedzę nie tylko w zakresie opisywanych zagadnień. Dysertację cechuje dojrzałość sądów i opinii, a nieliczne uwagi polemiczne nie psują tej pozytywnej oceny. Nie oznacza to jednak, że praca nie posiada słabszych, już wyliczonych stron.

Przystępując do napisania pracy mgr Tomasz Matrasy dokonał obszernej kwerendy źródłowej i materiałowej, co pokazuje na końcu książki bibliografia. Wśród nich najważniejsze dokumenty stanowią źródła w tym akty normatywne, dokumenty wykonawcze i komunikaty organizacji sportowych, wewnętrzne regulacje instytucji publicznych i organizacji pozarządowych, prasa i programy partii politycznych. Szczególne znaczenie ma prasa, wśród której olbrzymią liczbą artykułów dotyczących zarządzania, organizacji i finansowania sportu itd.

Temat jest, jak słusznie zauważył Autor niezbyt popularny w literaturze, pomimo, że sytuacja ta ulega stopniowej zmianie. Pojawiła się nowa literatura i coraz więcej ośrodków naukowych podejmuje temat sportu jako przedmiotu badawczego. Trudno się jednak zgodzić z autorem, że w Polsce praktycznie nieobecna jest literatura dotycząca problematyki sportowej, a tym samym trudno o badaczy w tym zakresie. Warto wspomnieć o pracach R. Junga, M. Kobiereckiego (są dwa artykuły), P. Godlewskiego, T. Olszańskiego A. Pasko, B. Tuszyńskiego, J. Kosiewiczza. Pomimo tego zastrzeżenia przytoczona przez mgr Matrasy literatura jest bardzo zróżnicowana i jak podaje autor następuje odwołanie do 328 pozycji zwartych, głównie w języku niemieckim. Ważnym zasobem są również strony internetowe poświęcone tematyce sportowej.

W refleksji podsumowującej wartość rozprawy doktorskiej należy podkreślić: 1. Nośność i aktualność zaprezentowanego problemu poznawczego, 2. Dostarczenie bogatego materiału faktograficznego o polityce sportowej Niemiec, 3. Umiejętność łączenia wiedzy teoretycznej, syntetyzującej z analizą szczegółową, 4. Staranność sporządzonego aparatu naukowego. 5. Metodologiczny aspekt prezentacji problemu, w tym wyjaśnienie definicyjne, postrzeganie różnych perspektyw badawczych oraz metod i technik charakterystycznych dla nauk społecznych, szczególnie w zakresie nauk o polityce.

Biorąc pod uwagę dobry merytorycznie poziom pracy, intelektualne zaangażowanie autora w jej przygotowanie, poprawność hipotez badawczych, trafność i aktualność wyciąganych ocen, które pełne rozwinięcie znalazły w zakończeniu, należy stwierdzić, iż praca doktorska mgr Tomasza Matrasa odpowiada standardom i wymogom stawianym przez Ustawę o Stopniach i Tytułach Naukowych i wnioskuję o dopuszczeniu pana mgr Tomasza Matrasa do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łódź 14.08.2017

KIEROWNIK KATEDRY
Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UŁ

dr hab. Robert Łoś, prof. nadzw. UŁ